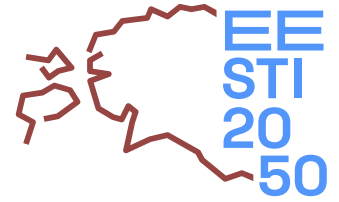

MAJANDUS- JA
KOMMUNIKATSIOONI-
MINISTEERIUM

Üleriigilise planeeringu asustuse arengustsenaariumide koonduring

Teaduslik aruanne

peatükk

LÜHIKOKKUVÕTE

Koostajad: Tiit Tammaru, Anneli Kährik, Anto Aasa, Kadi Kalm, Pille Metspalu, Ann Ideon, Veiko Sepp, Antti Roose, Andres Ojari, Toomas Tammis, Raul Kalvo, Rivo Noorkõiv, Helen Sooväli-Sepping

Tellijad: Anna Semjonova, Tiit Oidjärv, Andres Levald

TARTU ÜLIKOOL

EKA

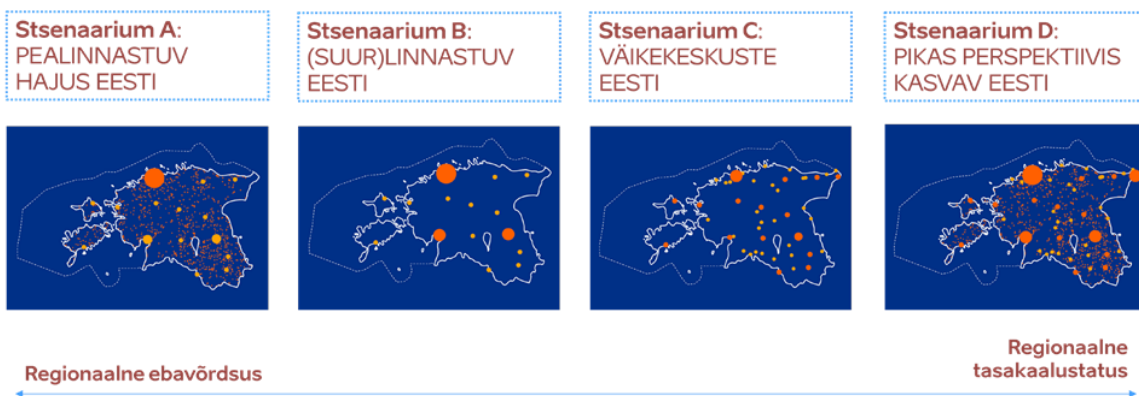

HENDRIKSON **DGE**

Lühikokkuvõte

Üleriigilise planeeringu asustuse arengustsenaariumite koostamine Regionaal- ja Põllumajandus ministriumile annab teaduspõhise aluse Eesti üleriigilisele planeeringule. Üleriigilise planeeringu eesmärk on riigi ruumilise arengu põhimõtete, suuniste ja suundumuste kindlaksmääramine aastani 2050. Koostamine aitab selgitada, kuidas luua ruumilised eeldused riigi kestlikuks arenguks ja kvaliteetseks elukeskkonnaks kõikjal Eestis ning luua ruumiotsuste tegeviseks ühine visioon, milline oleks soovitud ja saavutatav asustus erinevates Eesti piirkondades.

Helen Sooväli-Seppingu poolt toimetatud Eesti inimarengu aruanne „Linnastunud ühiskonna ruumilised valikud“ (2020) näitab kokkuvõtlikult seda, kuidas viimase kolme aastakümne jooksul on toimunud paljudes Eesti piirkondades ja asulates ulatuslik rahvastikukadu ning Eesti rahvastiku- ja majandustegevuse kese on nihkunud üha enam Tallinnasse ja pealinna lähiümbrusesse. Toimunud on Eesti pealinnastumine. Selliste arengute jätkumine aastani 2050 tähendaks nii elanike, töökohtade kui teenuste olulist kokkutõmbumist võrreldes tänasega. Üleriigilise planeeringu koostamine keskendub nii nelja Eesti ruumilise arengu stsenaariumi analüüsile, tuues välja nende demograafilised ja ruumilised mõjud kui nendega arengutega ressursivajadused ja mõjud kestlikule arengule. Nii aitavad need stsenaariumid mõista, milline on jõupingutuse määr, mida on vaja alternatiivsete arenguteede realiseerumiseks.

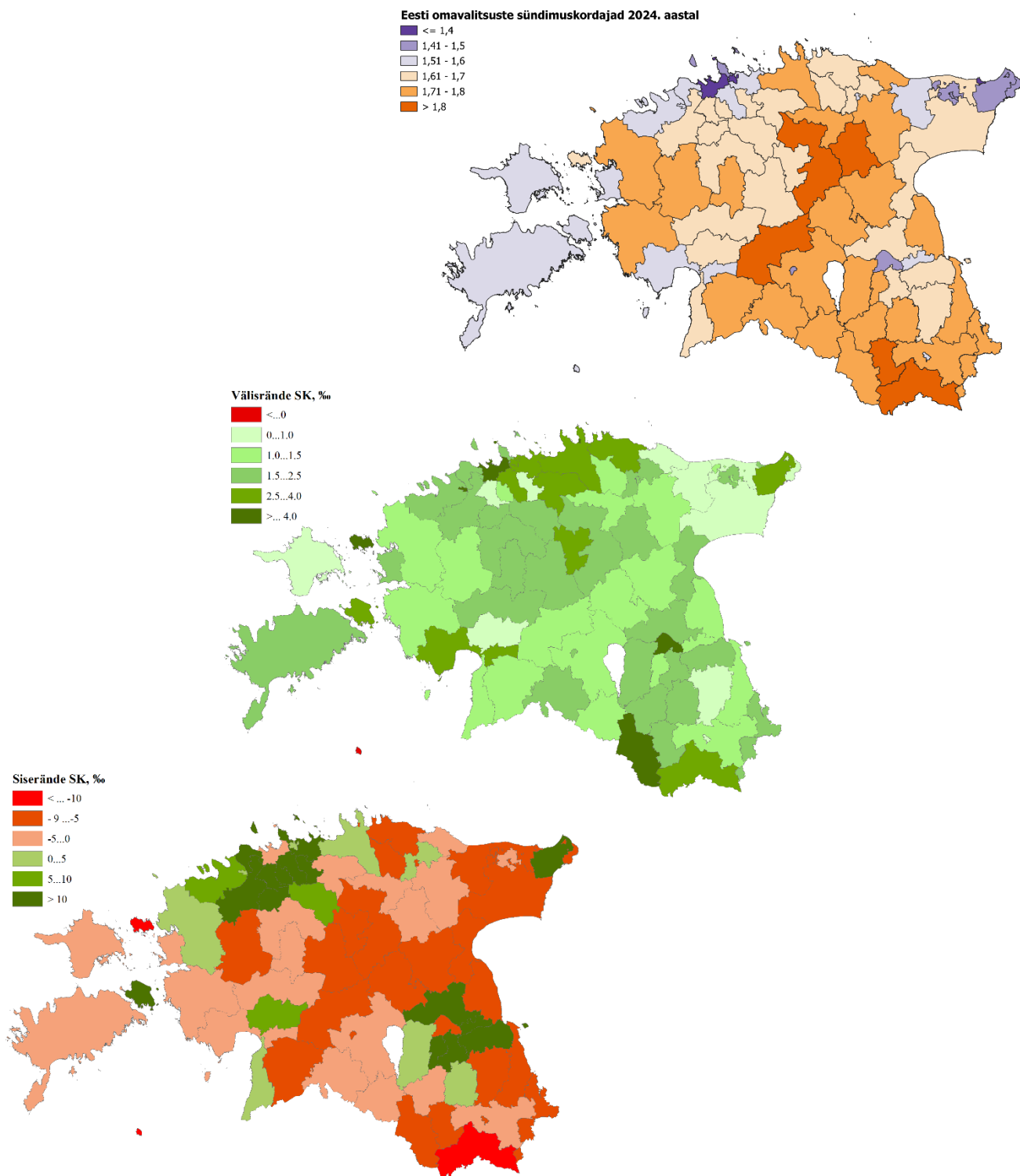
Joonis 1. Eesti asustuse arengu stsenaariumid.

-
- A. Pealinnastuv Eesti. Rahvastik ja majandus koonduvad jätkuvalt pealinnaregiooni. Samaaegselt tugevneb hajaasustus (maakodude ja kaugtöö populaarsus kasvab).
 - B. Regioonikeskuste Eesti. Rahvastik ja majandus koonduvad Tartusse, Pärnusse ja Ida-Viru linnastusse, aga loomuliku iibe rajasõltuvuses hoiab kasvu ka pealinnaregiooni.
 - C. Väikekeskuste Eesti. Fookus on maakonnakeskuste ja väikelinnade majanduse ja elukeskkonna arengul.
 - D. Sisserände Eesti. Võimestatakse asustuse koondumist pealinnaregiooni ja suurematesse regioonikeskustesse. Samaaegselt piiratakse kontrollimatut hajaasustuse arengut.
-

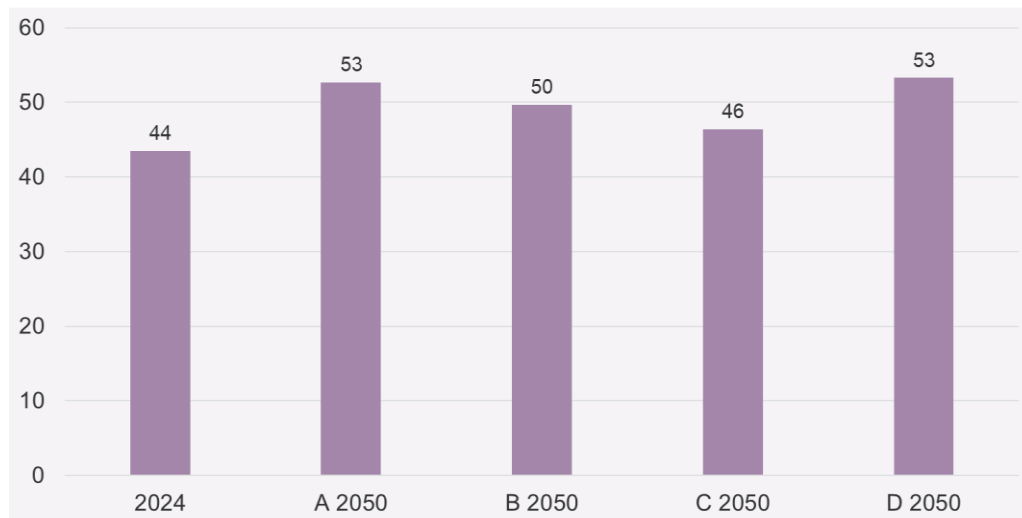
Riigisisene ränne toetab pealinnastumist, sündimus on kõrgem ülejäänud Eestis ning välisrände teel saavad elanikke juurde kõik omavalitsusüksused. Tänapäevaste rahvastiku dünaamikat Eesti linnades ja valdades iseloomustavad mitmed olulised suundumused, mis on pealinnaregioonis ja mujal Eestis paljuski peegelpildis (**joonis 2**). Enamikus suurematest linnaregioonidest kaugemale jäävates omavalitsusüksustes on rahvastiku vähenemist kolme aastakümne jooksul kõige enam mõjutanud peamiselt Tallinna-suunaline väljaränne. Selle tulemuseks on kiiresti vananev rahvastik ja negatiivne loomulik iive. Pealinnaregioonis on aga vastupidi.

Oluline on samas märkida, et kuigi järjest enam Eesti lapsi sünnib pealinnaregioonis, siis laste arv peres on Tallinnas ja ka pealinnaregioonis tervikuna oluliselt väiksem kui mujal Eestis. Kui Tallinnas jääb sündide arv kaugemale rahvastiku taasteks vajalikust kahe lapse tasemest, siis paljudes Eesti valdades on sündide arv taastetaseme lähedal. Sisserände tulemusel on pealinnaregioonis ja ka teiste suuremate linnade tagamaal rahvastiku vananemine aeglasem ja loomulik iive positiivne.

Alates 2015. aastast tuleb aga selgemalt eristada Eesti-sisese ja välisrände mõjusid Eesti erinevate piirkondade arengule. Kui Eesti siseses rändes on jätkunud varasem suundumus, kus kolitakse pealinnaregiooni ja teiste suuremate linnade lähivaldadesse, siis välisrände saldo on kõikides linnades ja valdades positiivne, seda ka Ukrainast saabunud põgenikke mitte arvestades. Eestist on saanud sisserände riik, saabujate arv on peaaegu kümme aastat pidevalt ületanud lahkujate arvu ning sellest on kasu saanud kõik Eesti piirkonnad. Saabujate hulgas on nii esmakordselt Eestisse elama asuvad välismaalased kui ka kodumaale naasvad eestlased, kes kolisid pärast Eesti liitumist Euroopa Liiduga elama peamiselt Soome ja teistesse EL-i liikmesriikidesse. Kuigi välisrände saldo on positiivne kõikjal Eestis, asub põhiosa välismaalt saabujatest siiski elama Tallinna.

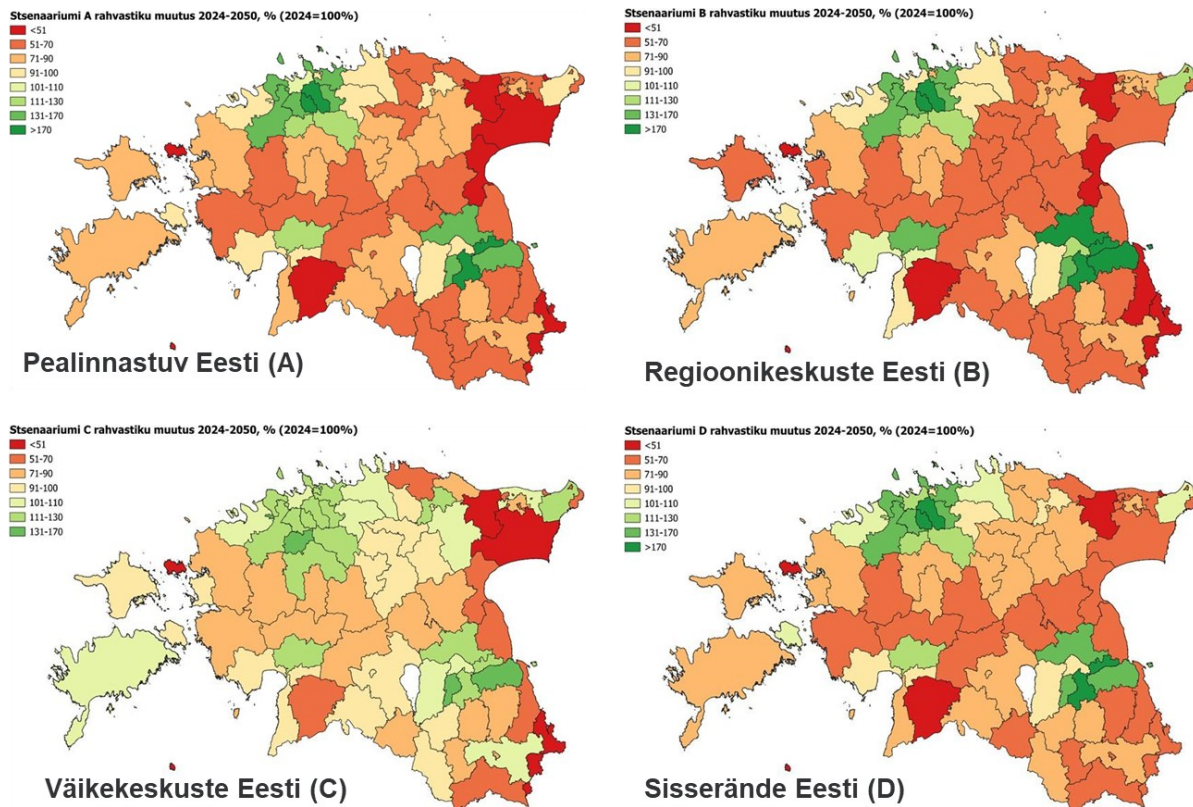
Joonis 2. Sündimus ja ränne Eesti linnades ja valdades.

Joonis 3. Tallinna linnaregiooni osakaal erinevates asustuse arengu stsenaariumite korral.

Ulatuslik väljaränne Tallinna linnaregioonist mujale Eestisse kompenseriiks loomulikust iibest tulenevat rahvaarvu vähenemist, ent suures osas Eestist kahanemine jätkuks

Tallinna linnaregioonis elab täna 44% Eesti elanikest (**joonis 3**). Praeguse sündimus- ja suremuskäitumise jätkudes ning rände puududes kahaneks Eesti rahvaarv prognoosiperioodil enamikus Eesti linnades ja valdades. Sisemine taastepotentsiaal on olemas vaid osadel Tallinna ja Tartu lähiümbruse valdadel, kus elanike vanuseline jaotus on noorem ning sellest tingitult ületab sündide arv surmajuhtumite arvu. Pealinnastuva Eesti stsenaarium lähtub eeldusest, et kogu prognoosiperioodi vältel jätkuvad 2015. aastast alguse saanud suundumused (arvestamata põgenike saabumist). Tallinna linnaregioonis elavate inimeste osakaal tõuseks nende suundumuste jätkudes 53%-ni Eesti elanikest. Elanike arvu kasv oleks suurima Tallinna ja Tartu lähivaldades ehk tulemuseks oleks ulatuslik valglinnastumine (**joonis 4**). Ka kõikide ülejäänud stsenaariumite korral kasvaks Tallinna linnaregioonis elavate inimeste osakaal Eesti rahvastikus võrreldes tänasega. Seda ka väikekeskuste Eesti stsenaariumi korral, mille eelduseks on ligikaudu 100 000 inimese kolimine Tallinna linnaregioonist mujale Eestisse. Teisisõnu suudaks ulatuslik Eesti-sisene rändepöörde vähendada, kuid mitte täielikult peatada rahvastikukadu mujal Eestis. See esmapilgul üllatav tulemus tuleneb kahest asjaolust. Esiteks on olemasolev elanikkond eakas, mistõttu sündide arv on vähe ja surmajuhtumite arv palju. Teiseks seepärast, et prognoosi tehes lähtusime senisest elukohavahetajate vanuskoosseisust ning seega eeldasime, et noored asuvad kõigepealt suurtesse linnadesse õppima, alustavad valglinnastumist pereas ja linnaregioonidest hakkavad välja kolima alates neljakümnendates eluaastatest.

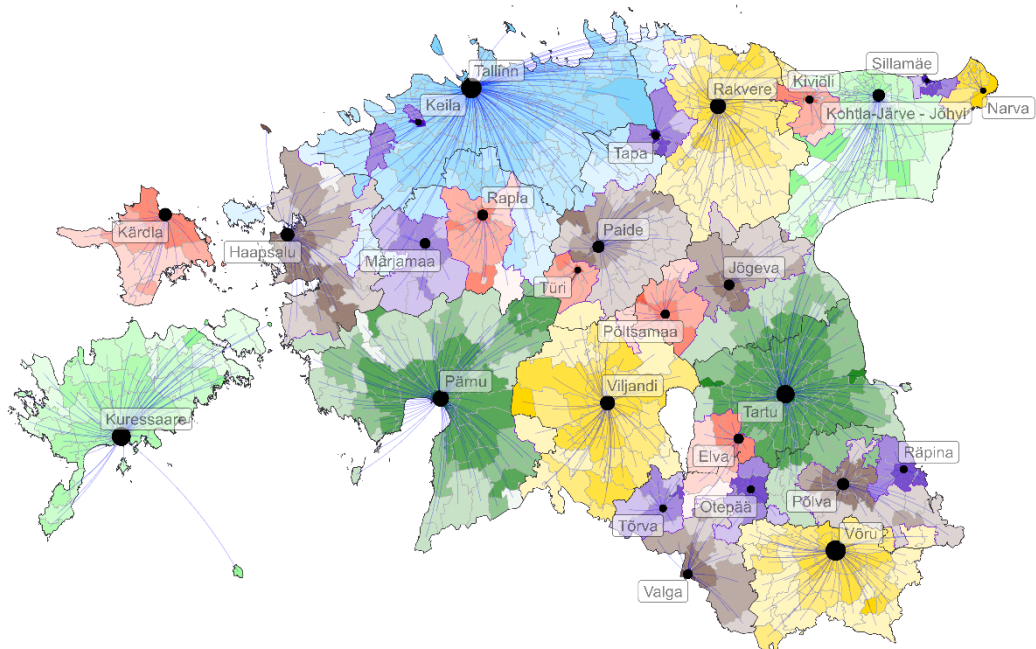

Joonis 4. Elanike arvu muutus erinevate asustuse stsenaariumite korral Eesti linnades ja valdades 2024-2050, 2024=100%.

Töökohad koonduvad pealinnaregiooni kiiremini kui elanikud, kuid väljaspool suuremaid linnaregioone elavad inimesed kasutavad palju ka kohalikke teenuseid

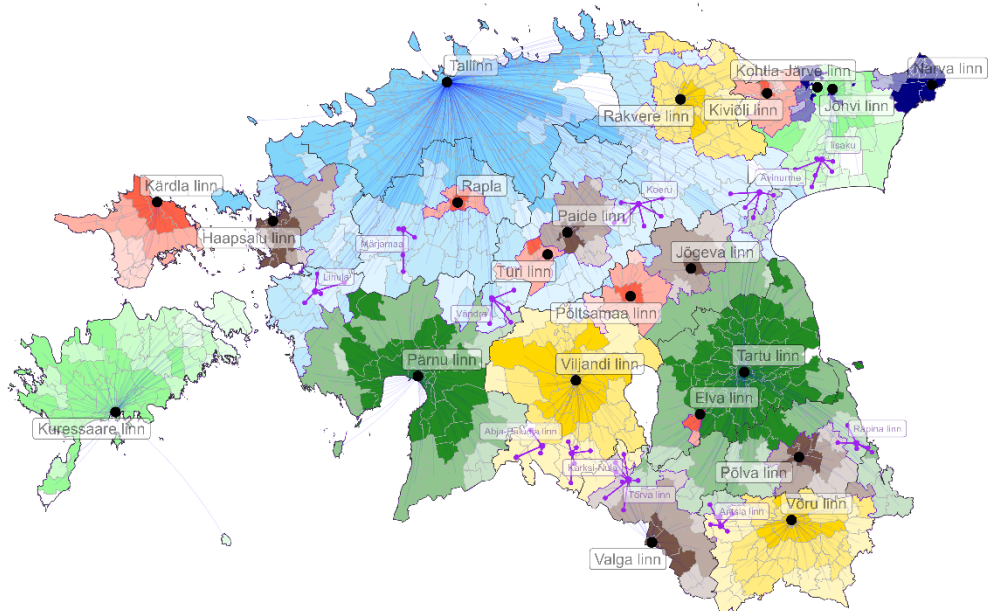
Ruumilise arengu üheks võtmeteemaks on töökohad ja nende regionaalne paiknemine. Kui võrrelda omavahel 2011. ja 2021. aasta andmetel arvatud toimepiirkondi elu- ja töökohtade paiknemise alusel, siis on suured muutused nähtavad juba esmapilgul (joonis 5). Neist olulisim on töökohtade koondumine suurematesse linnadesse ning eriti Tallinna, mille tulemusena on toimepiirkondade arv kahanenud 28-ilt 21-ni. Mitmed 2011. aastal eristunud keskused koos toimepiirkondadega ei vasta seega enam toimepiirkonna kriteeriumitele ning on suuremate toimepiirkondade poolt „alla neelatud“. Täpsemalt on aastaks 2021 kadunud Keila, Märjamaa, Tapa, Tõrva, Otepää, Räpina ja Sillamäe toimepiirkonnad (joonisel 5 purpursed värviga).

Eesti toimepiirkonnad, 2011
pendelrände peamise sihtkoha alusel

värv tugevus: Lihivöönd, Sirdetöönd, Ääraline ala

Eesti toimepiirkonnad
pendelrände peamise sihtkoha alusel

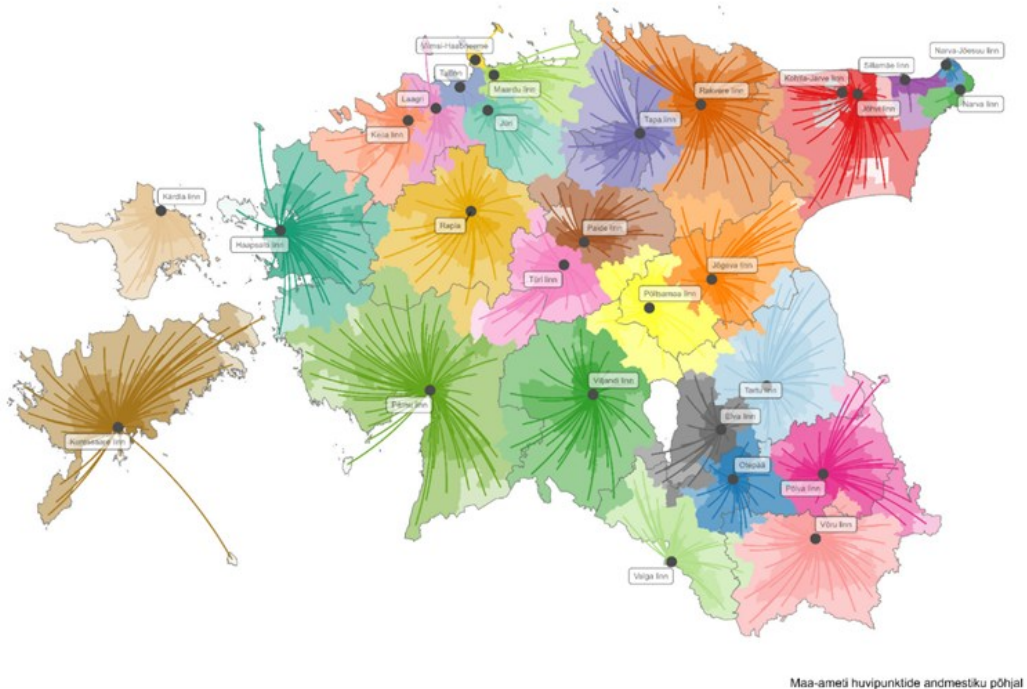
värv tugevus: > 30%; 30...15%; < 15%

Joonis 5. Eesti toimepiirkondade muutus töölase pendelrände alusel, 2011 ja 2021.

Tallinna roll töölase keskusena on kasvanud kahel moel. Esiteks on Tallinna toimepiirkond laienenud ruumilises mõttes ning hõlmab juba ca 31% Eesti territooriumist. Suure osa toimepiirkonnast on Tallinnale kaotanud Haapsalu ja Rakvere. Regioonikeskustena defineeritavad Tartu ja Pärnu toimepiirkonnad on jäänud valdavalt samaks, kuigi Tartu toimepiirkond on mõnevõrra kasvanud Otepää ja Rõpina arvelt. Teiseks on Tallinna toimepiirkonna sees kasvanud pealinnas töötavate inimeste osakaal, seda nii Tallinna lähivaldades kui kaugemates linnades ja valdades.

Erinevalt töö ja kodu vahelisest liikumisest puuduvad andmed muude igapäevaliikumiste kohta. Küll saab muude liikumiste ulatust ja sihtpunkte hinnata kaudselt, lähtudes inimeste paiknemisest ning neile kõige lähemal asuvatest teenustest. Eriti erateenuseid nagu poed, saab pakkuda vaid siis, kui neid külastab piisavalt inimesi. Kokku on teenuskeskusi Eestis 28 ning välja joonistub Eesti maakondlik jaotus (**joonis 6**). Samas tuleb teenuskeskuste puhul silmas pidada, et siin valitseb selge hierarhia. Kui Tallinnas tuvastas meie analüüs üle 3300 teenuse, siis Tartus on neid juba kolm korda vähem ehk 1150.

Eesti teenuskeskuste gravitatsioonilised toimepiirkonnad
(kant loetakse ajaliselt lähima teenuskeskuse toimepiirkonna osaks)

Joonis 6. Maa-ameti huvipunktide põhised gravitatsioonilised teenuskeskused.

Joonis 7. Noorte tänased ja eelistatud elukoha-keskkonnad.

Noorte elukoha-eelistuste realiseerumine tooks kaasa noorte ühtlasema paiknemise üle Eesti erinevates elukeskkondades

Eesti asustussüsteemi arengu suunamisel tänasest erinevale rajale on oluline noorte elukoha-eelistuste tundmine, mistõttu viidi läbi eraldi uuring 18–35-aastaste noorte seas. Noorte elukoha-eelistusi üldistades võib öelda, et need erinevad üpris märkimisväärselt noorte tänastest elukohtadest (joonis 7). On loomulik, et igas põlvkonnas kasvab kõrgharidusega inimeste osakaal ning nii paratamatult ka ränne suurematesse linnadesse – nii elavad enam kui pooled noored linnades. Samas ei ole noorte elukoha-eelistused niivõrd linnakesksed, vaid ühtlasemalt jaotunud hõredamate asustuse tüüpide vahel. Kuigi 60% elukoha-eelistust omavatest noortest soovib ka tulevikus elada suuremates linnades ja nende tagamaal: Tallinnas ja selle lähialal (41%), teistes linnades ja nende lähialal (19%), siis eelistus on kesklinna asemel elada eeslinnas. Lisaks sooviks 40% noortest elada väljaspool suuremaid linnaregioone, väikelinnades ja maal. Neid eelistusi mõjutab nii üleskasvamise koht, laiemalt kogemus erinevate elukeskkondadega nendes viibimise ja elamise tõttu, aga ka valdav soov elada oma majas, mitte olla üürnik ja elada korteris. Noorte elukohavalikud on ühtlasi alles kujunemisejärgus ja ligikaudu 10% noortest ei ole veel otsustanud, millist piirkonda Eestis nad eelistavad.

Aidates noortel oma elukoha-eelistusi ellu viia tooks see kaasa noorte ühtlasema paiknemise üle Eesti. Noorte eelistuse realiseerumine tähendaks samas ka jätkuvat valginnastumist suuremate linnade ümber ning vähem atraktiivsete elupiirkondade tühjenemist. Noorte elukoha-eelistused ei ole üheselt seotud ka töökoha lähedusega. Töökoha-eelistuste osas seatakse esikohale muud tegurid: näiteks kaasaegne töökeskkond ja mugav ligipääs ükskõik millise transpordiviisiga. Seejuures ei ole suuri erinevusi eri vanuses noorte seas ehk eelistused on sarnased nii alles õppivatel kui juba töötavatel noortel. Noortel on väga suured ootused hübriid tööle ehk osaliselt kaugtööna või kodus töötamisele ning paindlikkusele.

Parimat kestlikku arenguteed pakub kompaktne väikekeskuste Eesti, kuid selle stsenaariumi realiseerumiseks vajalik rahaline jõupingutus määr on samuti kõige suurem.

Erinevate asustuse arengu stsenaariumite hindamisel võeti lisaks arvesse asustuse arengu hajusust (1) ja kompaktsust (2) ning nii tekkis neljast põhistsenaariumist (A, B,C, D) kaheksa allstsenaariumit (A1, A2; B1, B2; C1, C2; D1, D2). Kompaktne allstsenaarium eeldab, et rahvastik koondub olemasolevatesse elupiirkondadesse ning hajusat ja valgalinnalist arengut on minimaalselt. Seniste trendide jätkumisel pealinnastuv hajusa asustuse stsenaarium A1 on kestliku arengu seisukohast kõige ebasoodsam. Sellega kaasneb suurem maahõive ning olulised negatiivsed mõjud looduskeskkonnale ning ühiskonnaelule. Ning vastupidi, kompaktne asustus on oluliselt väiksema ressursikulu ja keskkonnamõjuga kui hajus asustus nii asustuse arengu A, B, C ja D korral (**tabel 1**). Kulude kokkuhoid varieerub vahemikus 150-250 mln eurot aastas. Näiteks senise asustuse hajusa pealinnastumise trendi (A1) suunamisel keskuslinna Tallinnasse (A2) väheneksid ühiskonna iga-aastased keskmistatud ehitus- ja liikumiskulud 205 mln euro mahus. Regioonikeskuste Eesti kompaktne stsenaarium võimaldaks ühiskondlikke kulusid kokku hoida 122 miljoni euro mahus ja Väikelinnade Eesti kompaktne stsenaarium 93 miljoni euro mahus.

Tabel 1. Hajusa (1) ja kompaktse (2) asustuse arengu allstsenaariumitega kaasnevate ehitus- ja liikumiskulude erinevus (mln eurot) võrdluses senise arengu jätkumisega (stsenaarium A1).

Stsenaarium	A1	A2	B1	B2	C1	C2	D1	D2
Ehituskulu	0	-144	-16	-112	-75	-243	143	-7
Liikumiskulu	0	-61	39	-10	230	150	102	15
Kokku	0	-205	23	-122	155	-93	245	7

Pealinnakeskse arengu suunamiseks kestlikumale ja kompaktsemale regionaalarengu rajale saab lähtuda Eesti asustuse funktsionaalsest hierarhiast.

Kestlikule arengurajale suunamisel on esiteks oluline riigi kui tervikvaade, mille aluseks sobib funktsionaalne hierarhia. Sellisel funktsionaalsel hierarhial on neli tasandit:

(1) Riigi tasandi linnad Tallinn ja Tartu katavad Eestit kahekeskuseliselt maakonnapiire ületavate funktsioonidega näiteks valitsussektoris ja avalikus halduses, teadus-arendus- ja innovatsioonisüsteemis (TA&I), rahvusvahelistumises, teenuse-, töö-, hariduse-, meditsiini- jne võrgustikes. Võtmeprobleemiks riigi tasandil on Tartu tugevdamine üleriigilise keskusena (osaliselt Tallinna arvelt) ning Lõuna- ja Ida-Eesti kui tagamaa sidustamine Tartuga.

(2) Regionaalse tasandi linnad ehk Pärnu ning Ida-Virumaa linnastu funktsionaalne mõju jääb valdavalt maakondlikesse piirdesse, millele lisanud üleriigilise arenguveduri roll mõnes kasvavas majandusnišis. Peamisteks väljakutseteks on kriitilise massi tekitamine teadmuses, kapitalis, tööjõus ja teenustes ning regionaalse innovatsiooni esile kutsumine.

(3) Suuremate toimepiirkondade keskuste (Viljandi, Rakvere, Võru, Kuressaare, Paide-Türi) funktsionaalne mõju elanike ja ettevõtete eneseteostuse võimaluste (ettevõtjana, palgatöötajana, teenuste tarbijana) pakkujana on selgelt maakondlik, sh maakondade äärealadel sageli konkureerimas üleriigiliste või regionaalsete keskustega. Siiski on vajalik nende keskuste arendamine regionaalse innovatsioonisüsteemi (RIS) tugikeskuste ja TA&I kompetentsikeskuste asukohana, mitmekesiste töökohtade ning kõrgema taseme teenuste pakkujana.

(4) Väikelinna tasand ehk väikelinnad, sh lähikeskused (sõltumata nende tänasest asustusüksuse tüübist linnast külani) peamisteks funktsioonideks asustussüsteemis on pakkuda elanikele head elukeskkonda ja kodulähedasi teenuseid.

Asustuse kestlikku arengut tagavate ruumipoliitiliste investeeringute maht on iga-aastaselt keskmiselt suurusjärgus 250 miljonit eurot, mis võib tulla nii avalikust kui erasektorist, hõlmates:

(a) majanduse ja tööturu struktuurimuutusi toetavad investeeringud teiste linnade linna- piirkondades ja suuremates toimepiirkondades väljaspool Tallinna linnaregiooni (kuni 60% sekkumiste rahalisest mahust);

(b) elukeskkonna kvaliteeti investeerimine, sh hoonete renoveerimine;

(c) rahvusvaheliste ühenduste ja igapäevaelu toetavate liikumisvõimalustega seotud investeeringud;

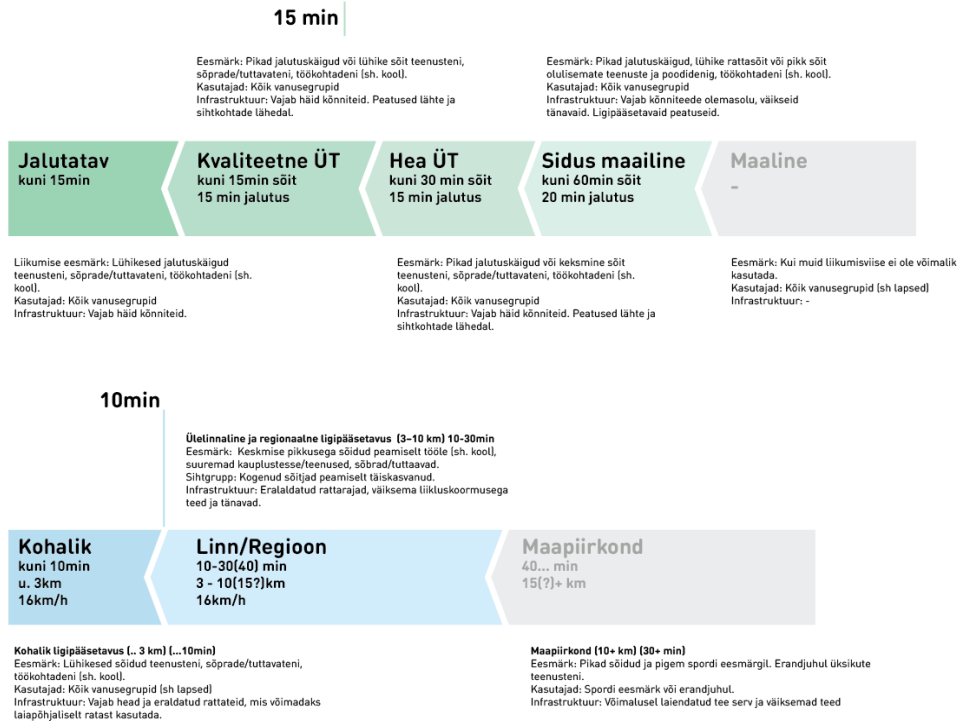
(d) valglinnastumise piiramine, sh loodusliku maa esmase kasutuselevõtmise maksu sisseviimine;

(e) linnade keskuste tihendamine, sh kasutusest välja langenud maadel toimuvate arenduste maksusoodustused.

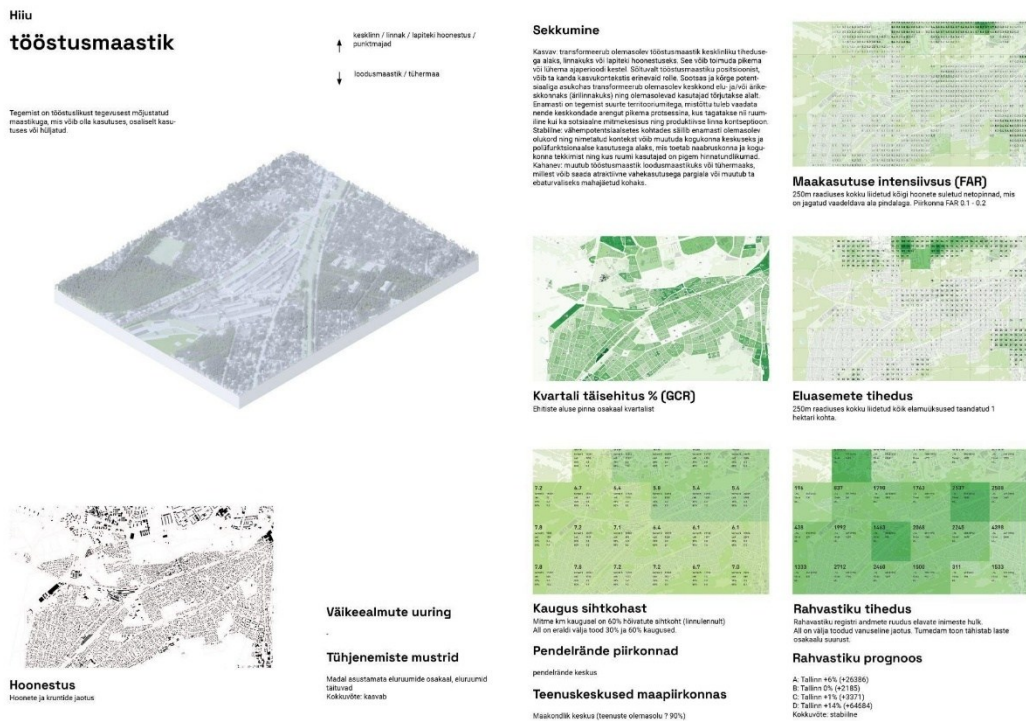
Asustuse laialivalguva arengu suunamiseks kestlikumale ja kompaktsele kohapõhisele arengurajale sobivad Eesti asustuse funktsionaalse ja vormilise ülesehituse põhitüübid

Kestlikule arengurajale suunamisel on lisaks oluline detailne kohapõhine vaade, mille aluseks sobivad funktsionaalse ja vormilise ülesehituse põhitüübid. Ruumikasutust ehk asustuse funktsionaalset ülesehitust käsitlesime käesolevas uuringus peamiselt läbi teenuste ligipääsetavuse. Teenuste funktsionaalne jaotus hõlmab haridust, tervist, avalikke- ja sotsiaalteenuseid, vabaaja- ja huvitegevusi, kultuuri, liikumist, välis- ja sisesporti, toitu ja erinevaid kommertsteenuseid. Neile on arvatud ligipääsetavuse tasemed jalgsi ja ühistranspordiga ning jalgrattaga (**joonis 8**). Sekkumiste planeerimisel lähtume põhimõttest, et ükskõik millise asustuse arengu stsenaariumi (A, B, C, D) realiseerumisel on eelistatud kompaktse arengu tee (A2, B2, C2, D2). Erinevate sekkumiste ning võimalike investeeringute ruumiliseks planeerimiseks töötasime omakorda välja Eesti asustuse funktsiooni ja vormipõhised põhitüübid (kokku 23) ehk tüpomorfoloogia, mille aluseks on Eesti asustuse ajalooline kujunemine. Hiiu tööstusala sobib näiteks, kuidas soodsas asukohas paiknevaid endiseid tööstusalasid ümber kujundada elu- ja/või ärikeskkonnaks, olgu siis kesklinliku tihedusega alaks, linnakuks või lapiteki hoonestuseks (**joonis 9**). Täpsemalt hõlmab tüpomorfoloogia alljärgnevat asustuse tüüpe:

- 1-7 Hajaküla, Sumbküla, Ridaküla, Ahelküla, Tänavküla, Haguküla, Kaluriküla
- 8 Aedlinn (garden city)
- 9-11 Ajalooline linnasüda, Kesklinlik hoonestus, Peatänava hoonestus
- 12 Väikekortermajade hoonestus
- 13 Uus-klassitsistlik hoonestus
- 14 Modernistlik vabaplaneeringuga hoonestus
- 15 Karjalaudaküla
- 16 Suvila- ja aianduskooperatiivid
- 17 Kolhoosi- ja sohvoosikeskused
- 18 Lapitekihoonestus (patchwork city)
- 19-21 Eeslinna hoonestus (suburbia), Ringteeäärne asustus, Põllulapiarendused (exurb)
- 22 Punkthoonestusega vabaplaneering
- 23 Linnak (camp, campus),
- 24 Ostukeskus (grayfield),
- 25 Tööstusmaastikud (industrial landscapes)

Joonis 8. Ligipääsetavuse tasemed liikumisviiside ja piirkondade kaupa.

Joonis 9. Hiiu tööstusmaastik kui tüpomorfoloogilisest sekkumisest soodsas asukohas paikneval endisel tööstusalal.

Kõigi sekkumiste puhul on lisaks ressursikulule ja keskkonnamõju arvestamisele oluline kvaliteetse elukeskkonna loomine

Kõige üldisemas plaanis toetuvad kõik sekkumised ehk ruumiloome ja -kasutamise põhimõtted seega funktsiooni ja vormi koosmõjule. Ligipääs teenustele on leitav igas Eesti asustatud (ja ka asustamata) kohas. Igas Eesti asustatud kohas on võimalik leida lähim vaste töös väljatoodud vormipõhistest tüüpidest. Seeläbi saab igas Eesti asukohas paremini mõista selle ruumilist ja vormilist ülesehitust ning võimalikku arenguperspektiivi seoses teenustele ligipääsuga. Iga käsitletud vormipõhise tüübi asukoha potentsiaali hinnati lähtudes käesolevas uuringus koostatud Eesti rahvastikuprognosist aastani 2050, noorte ruumieelistuse uuringu tulemustest, Eesti tööalase pendelrände põhistest toimepiirkondadest ning Eesti asustuse stsenaariumite eksperthindamise tulemustest. Samuti lähtuti võimalike sekkumiste disainimisel varasemates maakonnaplaneeringutes käsitletud teenuskeskustest, Eesti väikeasulate uuringus väljatoodud asula elujõulisust määravatest tunnustest ning Üleriigilises uuringus elamute kasutusest väljalangevuse ja tühjenemise ruumilistest mustritest. Kõigi võimalike sekkumiste juures soovitame (1) lähtuda kvaliteetse elukeskkonna põhimõtetest, mis tõukuvad Eesti ruumiloome eksperdirühma aruande ettepanekutest ja Davosi Deklaratsioonist ning (2) silmas pidada ühiskonna üldise jätkusuutlikkuse tagamist ja süsiniku jalajälje vähendamist. Selles plaanis vajab igasugune ehitiste lammutamine ja lisamine eelnevalt põhjalikku läbikaalumist, kas juba eksisteerivaid hooneid ei saaks uuesti kasutusele võtta ning uute rajamist vältida.